

УДК 141.319.8

Козловський В. П.

ДЕЩО ПРО ПОЛЕМІКУ МІЖ І. КАНТОМ І Е. ПЛАТНЕРОМ: ПРАГМАТИКА VERSUS ФІЗІОЛОГІЇ

У статті досліджено особливості формування кантівської прагматичної антропології у контексті полеміки з творцем «фізіологічної антропології» Е. Платнером. Аналізуються ті концепти, якими послуговувались як Кант, так і Платнер у своїх антропологічних доктринах.

Ключові слова: прагматична антропологія, фізіологічна антропологія, людські феномени, причинність, детермінація, мотиви, цілі.

Цікавим моментом становлення кантівської прагматичної антропології є звернення автора «Критики чистого розуму» до антропологічних ідей Ернста Платнера (1744–1818). При цьому не йдеться про якісь суттєві впливи цього німецького вченого на формування антропологічної рефлексії Канта, оскільки сприйняття його ідей Кантом було досить критичним. Відомо, що між ними склалися не прості (хоча й заочні) стосунки щодо базових антропологічних концептів¹. Мабуть, саме Платнера мав на увазі Кант, коли писав про теорії, що ставлять на меті вивчення людини під кутом зору впливу на неї природних чинників, вважаючи такий натуралістичний підхід до дослідження людської природи вельми обмеженим. Це було пов'язано з тим, що такі дослідження фундатор критичної філософії розглядав як беззмістовне теоретизування щодо явищ (ментальних, духовних), про які людина ніколи не може мати твердого знання, оскільки сутність цих явищ належить до ноуменального світу, а, як відомо, доктринальне знання про цей світ людина мати не може.

Власне, німецький творець «фізіологічної антропології» виклав своє розуміння особливостей

такого варіанта антропологічної доктрини у відомому трактаті “Anthropologie für Ärzte und Weltweisen” (1772), де Платнер намагався віднайти фізіологічні й психологічні чинники, що конституують людську природу. Однак окрім наголосу на емпіричних чинниках людської природи, що не могло задовольнити Канта, особливо на етапі формування його власної критичної позиції, трактат мав певні концептуальні здобутки, які, на думку сучасної дослідниці К. Мінтер, стали важливими надбаннями німецького антропологічного дискурсу [10, с. 2–4]. Про що власне йдеться? Річ у тім, що Платнер запропонував досить чітке розмежування різних типів антропологічного знання чи наук про людину. Так, на початку свого твору він зазначає: «Пізнання людини було б доречно поділити на три науки. Справа в тому, – підкреслював дослідник, – що людину припустимо розглядати як частини і функції, що належать машині, без того, щоб досліджувати ті обмеження, які душа накладає на ці механічні рухи, чи розглядати залежність душі від дії цього механізму; це є те, що зветься анатомією й фізіологією. По-друге, можливо досліджувати сили та якості душі у власному сенсі, без того, щоб увесь час звертатись до участі тіла, чи спостерігати, як механічні зміни впливають на розгляд душі; це була б психологія, або, що однаково, логіка, естетика і, певно, якась ве-

¹ Про внесок Платнера в антропологічну науку писали ще за його життя. У перші десятиліття після смерті німецького вченого його часто згадували як автора вельми цікавої антропології і як знаного мислителя. Про нього існує чимало літератури. До аналізу наукових і філософських здобутків Платнера звертаються і сучасні дослідники [9].

лика частина моральної філософії... І, нарешті, взаємодія тіла і душі, їхні відношення, обмеження й існування разом. Такий розгляд ми назвали б антропологією» [11, с. XV–XVII]. Звичайно, не було нічого дивного в тому, що професор медицини і фізіології (щоправда пізніше він отримав ще й професорське звання з філософії у Лейпцизькому університеті) надавав переваги емпіричним (фізіологічним) методам пізнання людини, звертаючи трохи менше уваги на духовні виміри людини.

Однак, мабуть, не лише ці обмеження (зазвичай притаманні будь-якому теоретичному дослідженню) неприємно вразили Канта, а дещо інше, більш вагома обставина – платнерівська переконаність у можливості редукації логічних, естетичних і моральних законів до психологічних, а останніх – до фізіологічних чинників. Відтак, така редукація є базовим методологічним прийомом платнерівської антропології, що й не дивно з огляду на його ґрунтовну і всебічну фахову підготовку, вільну орієнтацію в психологічних, медичних і фізіологічних питаннях. Дійсно, Платнер припускав, щоправда з певними застереженнями, можливість фізіологічного пояснення «вищих психічних функцій». Тож його тлумачення предмета антропології як вчення, що спеціалізується на дослідженні взаємодії душі і тіла, не було надто оригінальним, оскільки таке визначення предметної сфери антропології мало тривалу традицію. Мабуть, особливість цього визначення полягала у розумінні базових антропологічних концептів – душі і тіла. За кілька століть ці концепти вочевидь отримали нові конотації, які значною мірою визначали позицію Платнера. Нові підходи полягали в тому, що вченого цікавили фізіологічні, психологічні і навіть патологічні механізми формування й зміни емоційних станів людини, її афектів; фізіологічних (нервових) «зсувів» психіки, що зумовлюють стани меланхолії, апатії, агресії тощо.

Окрім згаданої антропології ці питання детально розглядалися у латиномовній монографії німецького фізіолога “*Quaestionum Physiologicarum Libri duo*” (1794). У цьому трактаті він поглиблює «фізіологічну складову» у своєму тлумаченні людської психіки, зокрема намагається з'ясувати залежність психічних станів (емоцій, афектів тощо) від фізіологічних процесів. Цікавим є намагання з'ясувати ті фізіологічні «відхилення від норми», що призводять до порушень психіки тощо. Зрозуміло, що всі ці дослідження мали обмежений характер, оскільки в ті часи вивчення людської фізіології перебувало на початковому рівні. Слід також пам'ятати, що німець-

кий вчений створював свій трактат для певної аудиторії – лікарів, медиків, про що автор не забув нагадати як у назві, так і в самому творі. І в цьому немає нічого дивного, оскільки звернення саме до такої «цільової аудиторії» було прикметною ознакою для більшості тогочасних психологічних та фізіологічних розвідок.

Принагідно зазначимо, що Платнер виявився напрочуд продуктивним автором, творцем великої кількості текстів з різноманітної тематики – медико-анатомічної, фізіологічної й гуманітарної. Його доробок у царині медичної науки дуже вагомий – окрім великих трактатів це ще й низка статей і рецензій, що систематично друкувались у відомих “*Quaestiones medicinae*”. Зазначимо, що Платнер брав участь у 43 випусках (протягом 1797–1817 рр.) цього популярного медичного часопису, в якому оприлюднив низку статей з різноманітної медичної і психологічної проблематики. Чи не є це свідченням виняткової наукової продуктивності й інтелектуальної потуги німецького вченого? Цікаво, що всі тексти, що друкувались у цьому часопису (як і взагалі більша частина його наукового доробку) написані не німецькою мовою, а латиною. На загал зовсім незначна частина його творчого спадку створена німецькою мовою, зокрема це філософські і антропологічні тексти, яких у доробку вченого не так вже й багато, хоча саме вони принесли йому як популярність, так і критику з боку відомих мислителів тієї доби.

Окрім антропологічного трактату, він є автором знаменитої праці “*Philosophische Aphorismen: nebst einigen Anleitungen zur philosophischen Geschichte*” (1776/1782), що вийшла друком у двох томах і зробила Платнера досить відомим автором в інтелектуальних колах Німеччини. Власне цей трактат став найвідомішим і найвпливовішим філософським доробком німецького вченого. Цей вельми пухкий опус цікавий з кількох причин: по-перше, не дивлячись на афористичність викладу, він є добре структурованим текстом, який увиразнюється у трьох частинах – логіка і метафізика (перший том); завершальна (третя) частина – практична філософія (другий том); по-друге, цікавим аспектом першого тому є його тлумачення логіки як «прагматичної, тобто критичної історії людської здатності пізнання» [14, с. 16]. Окрім того, певне значення зберігають його роздуми щодо природи і витоків людської уяви і фантазії, про їхню спорідненість і відмінність, а також запропонована ним власна типологія людської творчості. Так, згідно з його теорією, сила уяви є більш вагомою і творчою

здатністю людської свідомості в порівнянні з фантазією. Багатство людської фантазії залежить від продуктивної сили уяви. Людина зі слабкою уявою не може, вважав Платнер, претендувати на творення «фантастичних світів» – художніх, казкових, містичних образів з великим творчим потенціалом. Відтак, лише уява робить людину дійсно талановитою, тобто здатною до не очікуваних і не стандартних (творчих) дій.

Окрім медичних, естетичних і антропологічних текстів певну популярність отримала його книжка “Lehrbuch der Logik und der Metaphysik” (1795), що є першою частиною «Філософських афоризмів». Отож у 1795 році цей текст вийшов окремою книжкою, якою плідно послуговувались як підручником тогочасні викладачі філософії. Цікавим є, наприклад, той факт, що, як не дивно, але саме за цим підручником тривалий час читав *свою* філософію один із фундаторів німецького спекулятивного ідеалізму Й. Фіхте, щоправда дотримуючись, звичайно, лише зовнішньої структури, а не змісту платнерівського опусу². Хоча деякі сучасні автори (наприклад, К. Асмут) вважають за можливе стверджувати існування більш ґрунтового зв'язку між платнерівськими ідеями та фіхтеанським філософуванням. Зокрема, йдеться про платнерівське розуміння логіки як прагматично-критичної історії пізнання. К. Асмут висновує, що Фіхте у своєму розумінні наукового пізнання як прагматичної історії людського духу (про що він пише у «Загальних основах вчення про науку», в редакції 1804 року) начебто свідомо відштовхувався від платнерівського прагматичного тлумачення логіки як критичної історії пізнання. З цього висновується, що саме платнерівська, а не кантівська версія прагматики відіграли вирішальну роль для Фіхте [3]. Окрім того, ця залежність начебто значною мірою підсилувалась, згідно з Асмутом, тією обставиною, що у свої студентські роки університетські філософські курси Фіхте слухав у викладі саме Платнера³. Слід додати, що цей підручник має ще декілька цікавих ознак, а саме: не дивлячись на свою незгоду з кантівським філософуванням Платнер все ж вимушений враховувати (хоча б частково) деякі

здобутки видатного мислителя. Отож на початку свого викладу основних філософських концепцій він демонструє свою згоду з Кантом щодо природи метафізичного пізнання. Про це свідчить, наприклад, таке твердження: «Метафізика, перш за все, займається критикою пізнавальних можливостей» [13, с. 3]. З іншого боку, Платнер не погоджувався з притаманним критицизму чітким поділом філософії на теоретичну і практичну частини. Для німецького фізіолога ці розділи філософського знання слід розглядати як взаємодоповнюючі погляди на людину, її розум і вчинки. На його думку, такий різкий поділ «не є абсолютно вірним... особливо коли принципи моралі існують, наприклад, незалежно від метафізики. Краще так: теорія і практична філософія; відтак те, що теорія демонструє, про що людина розмірковує, вона (практична філософія. – В. К.) з'ясовує, як людина мусить діяти» [13, с. 4].

Щодо своїх антропологічних студій, то німецький вчений їх також не полишав, про що свідчить перевидання (через двадцять років) його антропологічного трактату у значно розширеному і оновленому вигляді, де навіть назва свідчила про наявність змін у порівнянні з першим виданням: “Neue Anthropologie für Aerzte und Weltweise: Mit besonderer Rücksicht auf Physiologie, Pathologie, Moralphilosophie und Aesthetik” (1790). Більше того, у «Передмові» до цього видання німецький вчений самокритично заявляє: «Сучасна нова антропологія не є лише змінена чи розширена видання попередньої: вона – дуже відмінна, вельми незалежна книжка, що має мало спільного з попередньою, нічого схожого з нею, крім заголовку» [12, Vorrede]. Тобто, згідно з Платнером, це була вже нова антропологія «для лікарів і світової мудрості», і це оновлення свідчило про сміливість автора, його небажання якось особливо перейматись тією дошкульною критикою, що лунала з різних боків, зокрема від перших кантіанців⁴. Цікаво, що в цьому виданні автор на смілився випустити декілька критичних стріл у бік засновника критичного ідеалізму. Так на початку свого трактату він пише: «Тут ви не знайдете нічого значущого для спекулятивної метафізики; отож нічого такого, що могло б мати хоча б якесь відношення до Кантової “Критики”» [12, Vorrede].

² Промовистий факт – Фіхте у своїх лекціях, а також у трактаті “Grundlage des Naturrechts” (1796) спирається на антропологію Платнера з метою провести розмежування між трансцендентальним та емпіричним (медико-фізіологічним) розумінням людини. Вочевидь, Платнер репрезентував медико-фізіологічний варіант дослідження людини.

³ Про залежність фіхтеанської версії прагматики від Платнера є цікаві студії [5].

⁴ Зважимо також на те, що у другому виданні автор надавав більшої ваги дослідженню того, що він називав “Nervengeist” (дух нервів), відрізняючи його від тіла, його визначень: «Зазвичай розрізняють у людському тілі тільки тверді і рідкі частини. Однак, як ми побачимо в майбутньому, я змушений буду відрізнити дух нервів від рухливого тіла» [12, с. 4].

Наразі, не дивлячись на авторитетне твердження А. Вуда щодо певної зовнішньої стимуляції Кантових антропологічних студій з боку Платнера, його антропологічного дискурсу, нам видається, що подібні твердження мають під собою мало підстав. Справа в тім, що такі висновки базуються на зовсім незначній кількості суджень кенігсберзького професора щодо Платнера та його антропологічних ідей. Відомо лише декілька згадок і лапідарних оцінок Платнера як теоретика і людини, що збереглися в кантівському листуванні з різними кореспондентами, в основному з близькими учнями і колегами. Характерно, що в листах, в яких зустрічаються хоч якісь згадки про Платнера, переважають його оцінки з боку кантівських кореспондентів, аніж власні судження творця критичної філософії⁵. Зазвичай ці оцінки негативні або ж поблажливі й скептичні. Мабуть, найбільш різкі судження зустрічаємо у С. Бека в його листі до Канта, де він пише, що Платнер на своїх лекціях з філософії замість того, щоб послідовно і систематично розгортати ідеї і принципи, займається оповідями про філософів. До того ж, на думку Бека, він стурбований розповсюдженням кантівської філософії, зокрема її зростаючим впливом у Лейпцизькому університеті. Зрештою Бек робить досить різкий висновок – манера філософування і поведінка Платнера демонструють його «жалюгідність» [4, с. 70].

Дещо толерантнішими були відгуки про Платнера ще одного кантівського послідовника К. Рейнгольда, який у своєму листі до кенігсберзького професора зазначає, що німецький фізіолог є його «старим знайомим», отож під час їхньої останньої зустрічі він весь час бідкався, що філософія в Німеччині отримала дещо неприємний напрям свого розвитку. Ці негативні тенденції він убачав у так званих кантіанцях, які, нібито, започаткували «дуже поганий скептицизм... Хоча особисто він, все ж, не бажає щоб його розглядали, – наголошує Рейнольд, – Вашим супротивником» [15, с. 63]. Відомо, що Платнер вважав за можливе характеризувати критичну філософію як новий різновид «догматичного критицизму», чи «скептичного догматизму», якому притаманно ставити під сумнів чи заперечувати чужі істини, не сумніваючись у безумовній справедливості

власних постулатів, імперативів і тверджень. У цьому питанні платнерівські погляди майже повністю співпадали з позицією завзятих критиків критичної філософії з табору вольфіанців.

Важко сказати, як сприймав Кант подібні судження; достеменно відомо лише те, що найбільша ремарка, де йдеться про Платнера, точніше, про його розмисли щодо тлумачення концепту «ідея», міститься в «Пролегоменах...», де Кант відкрито полемізує з платнерівським розумінням цього концепту. Причому Кант звертається не до антропологічного трактату німецького фізіолога, а до відомого трактату, де містяться так звані філософські афоризми. В одному з таких афоризмів німецький вчений розмірковує про незбагненність того, яким чином і чому саме за розумом ми визнаємо незаперечне право бути критерієм істинності наших ідей. Кантівська заувага на цю тезу звучить дещо іронічно, особливо коли він зазначає, що ми часто зіштовхуємося з такими на перший погляд незбагненими ситуаціями, бо «в природі ще багато незбагненого (наприклад, спроможність породження)» [1, с. 78]. Але власне не ці ситуації складають предмет пізнання, притаманний розуму, який дійсно породжує, творить ідеї, але не в якості звичайних концептів, що мають стосунки до явищ і речей оточуючого світу, цим займається людський розсудок, – місія розуму в іншому – продукувати ідеї, які живуть і функціонують як трансцендентальні (регулятивні) принципи пізнання і моральних вчинків людини. Платнер, на думку Канта, не вловлює цієї різниці і тому, коли веде мову про ідеї, то фактично має на увазі не їх, а суто розсудкові концепти, без яких людина обійтися не може, бо завдяки їм відбувається категоризація світу речей і процесів, пізнання їх як феноменів. За Кантом, відсутність чіткого розрізнення концептуального і трансцендентально-регулятивного рівнів пізнання не дозволяє Платнеру збагнути сутність розуму, сферу його інтересів. На рівні розуму, зазначає Кант, ми мислимо не про предмети, оскільки цим займається розсудок, його концепти, категорії. Іншою є ситуація, коли в роботу включається розум – за таких обставин ми цілком «покидаємо предмети, які нам можуть бути дані, й займаємося суто ідеями, за допомогою яких ми вельми добре можемо збагнути той закон, який розум завдяки їм приписує розсудкові для його вжитку в досвіді, бо той закон є власний продукт розуму» [1, с. 78]. Як би там не було, слід визнати, що це, мабуть, єдине місце в кантівських текстах,

⁵ Наразі в лекціях з антропології ми зустрічаємо короткі згадки про Платнера, однак без якогось більш-менш розгорнутого аналізу його антропологічного вчення. Так, у одному місці своїх лекцій Кант зазначив, що Платнер «написав схоластичну антропологію» [8, с. 856]. До цього питання філософ звертався також в інших місцях своїх лекцій [8, с. 472, 1211].

де він приділяє більш-менш значну увагу Платнеру. Однак це не зупиняє декого із сучасних дослідників (і не лише А. Вуд, а й, наприклад, П. Фріерсон) вважати, що саме критичне сприйняття й оцінка ідей німецького фізіолога пришвидшили усвідомлення Кантом особливостей власної антропологічної позиції [1, с. 78].

Прагматика versus фізіології

То про що свідчить ця заочна полеміка Канта з Платнером? Перш за все про те, що Кант ще раз переконався в тому, що звернення до наукових методів (фізичних, фізіологічних, психологічних тощо) вивчення людини мусить враховувати одну важливу обставину, а саме: послуговуватись «надійними» науковими методами, що акцентують нашу увагу на людських феноменах, ми змушені призупиняти (хоча б ідеально, методично застосовуючи оцю «зупинку» як дослідницький прийом) реальну дію цих феноменів. Таку методичну «зупинку» можна здійснити, наприклад, під час проведення наукового експерименту. Однак проблема полягала в тому, що Кант не вважав за можливе застосування таких дослідницьких процедур до людини. З цього приводу у своїх лекціях з антропології він зазначав: «Насправді можливо робити експерименти з тваринами і речами, а не з людьми» [8, с. 1437]. Хоча лише за умов застосування таких строгих експериментально-методичних підходів ми маємо хоча б якусь надію зазирнути за *лаштунки* певних феноменів з метою встановлення сутнісних (каузальних) зв'язків, що визначають розгортання цих феноменів як природних процесів. Кант добре володів цією характерною для природничих наук методологією пізнання. Замолоду він сам інтенсивно студіював природничі науки, і цей інтерес до природи у нього залишався завжди. Навіть після завершення своєї академічної кар'єри він продовжував цікавитись досягненнями тогочасної науки, зокрема новими відкриттями в царині фізики, хімії, фізіології. Окрім написання своїх знаних наукових праць (зокрема, великого трактату «Загальна природна історія та теорія неба»), впродовж усього творчого життя він викладав майже всі тогочасні природничо-наукові і математичні дисципліни. Відомо також, з якою повагою він ставився до фундаторів нового природознавства (з особливою повагою до Ньютона)⁶. Тому у Канта не йдеться про якусь

зневіру чи сумніви щодо доцільності використання наукових підходів до вивчення людини. Філософ переконаний, що в певних межах людські феномени повинні розглядатись як природні процеси. Хоча такі дослідження (і в цьому він також був переконаний) не здатні забезпечити нас строгими аподиктичними знаннями про людську природу, оскільки завжди залишаються у колі імовірнісного, часткового і неповного знання. Однак і в цьому Кант не вбачав якоїсь трагедії. Він розумів, що такі особливості притаманні будь-якому емпіричному чи, навіть, філософському пізнанню, що послуговуються методами природничих наук з метою всебічного і повного пізнання людини, її характерних рис і особливостей. На думку Канта, головна проблема пізнання людини полягає не у застосуванні наукових методів, а в тому, що знання, отримані за їх допомогою, втрачають *людський вимір, людські цілі*. А відтак, якщо у своєму намаганні пізнати людську природу ми послуговуємось лише такими знаннями, то це значно звужує наше розуміння характерних рис людини, її духу, свободи, моральності.

Науковець, який створює натуралістичну картину людини, частенько не усвідомлює, що «в цій грі своїх уявлень він лише глядач і... не вміючи їх використовувати для своїх цілей, він повинен залишити все природі» [7, с. 119]. Кант робить вельми невтішний висновок: «Хто дошукється фізичних причин, наприклад, на чому ґрунтується пам'ять, може по-різному розмірковувати... але при цьому слід мати на увазі, що будь-яке теоретичне мудрування з цього приводу ні до чого не веде» [7, с. 119]. Цей, здавалось би, дещо скептичний кантівський настрій базувався не на зневірі у науковий розум, силу наукового знання, його прогрес, а на усвідомленні своєрідності мети і завдань нової доктрини про людину – прагматичної антропології.

Кант зазначав, що в його розумінні антропологія не може і не повинна перебувати в стані якогось відстороненого від людини, її світу пізнання. Він знову нагадує, що як тільки ця дистанція з'являється – антропологія перетворюється на іншу, суто природничу науку, яка займається вивченням людини та її світу під кутом зору здобуття «багатоманітного знання *речей*» [7, с. 120]. Людина також постає як «річ серед речей» і навіть визнання її специфіки майже нічого не змінює, бо коли ми звертаємось, наприклад, до її психіки (душі) і ставимо на меті пізнати її, використовуємо методи і прийоми добре знаної Кантом емпіричної психології, то нічого кращого ніж розуміння її (душі) як сут-

⁶ Про Канта як природознавця ґрунтовно пише Е. Адікес [2].

ності, яка відмінна від тіла, ми отримати не можемо. І хоча далі душа визначається за своїми здібностями (уявлення, бажання, почуття задоволення чи незадоволення), однак і вони розглядаються як сили душі, що постають на основі цієї відмінності, природа якої для емпіричної

психології невідома. Тож прийнятним варіантом антропологічного вчення може бути прагматична антропологія, яка не зазіхає на будь-які метафізичні чи конкретно-наукові узагальнення, чудово розуміючи власні концептуальні можливості.

Список літератури

1. Кант І. Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука / І. Кант. – К. : ППС, 2002, 2005. – 178 с.
2. Adickes E. Kant als Naturforscher / E. Adickes. – 2 Bde. – Berlin : De Gruyter, 1924–1925.
3. Asmuth Ch. “Das Schweben ist der Quell aller Realität” Philosophie der Psychologie Platner, Fichte, Schlegel und Novalis über die produktive Einbildungskraft [Електронний ресурс] / Ch. Asmuth // e-Journal Philosophie der Psychologie, 2005. – Режим доступу: <http://www.jp.philo.at/texte/AsmuthC1.pdf>. – Назва з екрана.
4. Beck I. S. – Kant (1, August 1789) // Kant's gesammelte Schriften herausgegeben von der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften. – Bd. XI. – Berlin, 1902. – S. 69–71.
5. Breazeale D. Fichte's Conception of Philosophy as a “Pragmatic History of the Human Mind” and the Contributions of Kant, Platner, and Maimon / D. Breazeale // Journal of the History of Ideas. – 2001. – № 62 (4). – P. 685–703.
6. Jacobs B. Kantian Character and the Problem of a Science of Humanity / B. Jacobs // Essays on Kant's Anthropology ; ed. by B. Jacobs and P. Kain. – Cambridge : University Press, 2003. – P. 105–134.
7. Kant I. Anthropologie in pragmatischer Hinsicht / I. Kant // Kant's gesammelte Schriften herausgegeben von der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften. – Bd. VII. – Berlin, 1907. – S. 117–333.
8. Kant I. Vorlesungen über Anthropologie / I. Kant // Kant's gesammelte Schriften herausgegeben von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften. – Bd. XXV. – Berlin : Walter de Gruyter, 1997. – 1691 s.
9. Kosenina A. Ernst Platners Anthropologie und Philosophie : der philosophische Arzt und seine Wirkung auf Johann Karl Wezel und Jean Paul / A. Kosenina. – Würzburg : Königshausen & Neumann, 1989. – 170 s.
10. Minter C. J. The Mind-Body Problem in German Literature 1770–1830 : Wezel, Moritz, and Jean Paul / C. J. Minter. – Oxford : Clarendon Press ; New York : Oxford University Press, 2002. – VI, 182 p.
11. Platner E. Anthropologie für Aerzte und Weltweise / E. Platner. – Leipzig : in der Dyckischen buchhandlung, 1772. – XXVII, 292 s.
12. Platner E. Neue Anthropologie für Aerzte und Weltweise. Mit besonderer Rücksicht auf Physiologie, Pathologie, Moralphilosophie und Aesthetik / E. Platner. – Leipzig : bey Siegfried Lebrecht Crusius, 1790. – 665 s.
13. Platner E. Lehrbuch der Logik und Metaphysik / E. Platner. – Leipzig : Schwicbirtschens Verlage, 1795. – 200 s.
14. Platner E. Philosophische Aphorismen nebst einigen Anleitungen zur philosophischen Geschichte. / E. Platner. – 2 Bde. – Leipzig : Schwickert, 1793–1800.
15. Reinhold C. L. – Kant (14, Juni 1789) // Kant's gesammelte Schriften herausgegeben von der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften. – Bd. XI. – Berlin, 1902. – S. 59–63.

V. Kozlovskiy

SOMEWHAT ABOUT DISPUTE BETWEEN I. KANT AND E. PLATNER: PRAGMATICS VERSUS PHYSIOLOGY

This paper investigates the formation features of Kant's pragmatic anthropology in the context of the controversy between the creator of “physiological anthropology” by E. Platner. Those concepts that were used by Kant and Platner as well in theirs anthropological doctrines are analyzed.

Keywords: pragmatic anthropology, physiological anthropology, human phenomena, causality, determination, motives, goals.

Матеріал надійшов 07.03.2014